

ÇEVRE TİCARET İLİŞKİSİ

Dünya ticareti ile çevre ilişkileri neden bu denli ağırlık kazanmıştır: Herşeyden önce çevresel bozulmayla ilgili kavrayış ve anlayışlar, gerek ulusal, gerekse global düzeyde çarpıcı bir biçimde artmıştır. Özellikle gelişmiş ülkelerde hem kamuoyu hem de karar alıcılar düzeyinde çevre bilinci yükselmiştir. Çevre bilincinin yükselmesi sonucu, özellikle kuzey Amerika ve Avrupa topluluğu üyeleri ile Japonya'da, üstelikte global bir bakış açısıyla, güçlü, etkili, kapsamlı ve giderek kısıtlayıcı bir çevre politikası seti oluşması ve uygulanması süreci ön plana çıkmıştır. Burada unutulmaması gereken bir nokta vardır ki o da şudur: yukarıda adı geçen gelişmiş ülkeler dünya ticaretinin üçte ikisinden fazlasını gerçekleştirmekte ve bu ülkeler aynı zamanda ülkemiz ihracatının da temel pazarını oluşturmaktadırlar.

Günümüzde, dünya ticaret sistemi giderek daha yüksek ölçüde, tarife dışı engeller üzerinde yoğunlaşmaktadır. Geçtiğimiz yıllarda çevre kurallarının uygulanmasıyla ilgili ulusal farklılıklardan kaynaklanan anlaşmazlıkların sayısında çarpıcı artışlar olduğu dikkati çekmektedir.

Diğer taraftan, dünyanın birçok bölgesinde, özellikle daha gelişmiş ülkeler arasında bölgesel ticaret anlaşmaları giderek güç kazanmaktadır. Bu bölgesel oluşumlar, kendi içinde serbest ticareti teşvik ederken, bir yandan da, özellikle çevre politikalarını ve uygulamalarını ön plana çıkarmaya gayret ettiği de dikkati

çekmektedir. Bu tür gelişmelerin dünya ticareti konusunda yeni baskılar ortaya çıkaracağı, belli bölgesel anlaşmaların çerçevesinde bir araya gelmiş ülkelerin, bu anlaşmaların dışında kalan ülkelerle, ilişkilerinde ortaya çıkmış olan çekişmelerin önümüzdeki dönemde büyüyeceği açıktır.

Çevre ve Ticaret tartışmasının önemli çıkış noktası ise, serbest dünya ticaretinin çevresel açıdan sürdürülebilir bir büyüme ve gelişme düşüncesi ile uyumlu olup olmadığı, başka açıdan bakılınca, çevre kökenli kısıtlamaların serbest ticaret düşüncesi ile uyumlu olup olmadığıdır.

Çevre ile serbest ticaret arasındaki ilişkiye açıklık getirilmesi için iki temel noktanın gözönüne alınması gerekmektedir. Birincisi, çevre konusundaki kurallar ve kısıtlamalar bir tarife dışı-tekni- bir engel olarak mı?, yoksa iktisadi korumacılıkla hiçbir ilgisi olmayan bir toplumsal-hatta dünyanın tamamının ilgilendiren-global-koruma ve korunma mekanizması biçiminde mi algılanacaktır. İkinci nokta ise, ulusal ve global kaynakların yönetimiyle ilgili politikaların, serbest ticaret politikalarıyla bütünleşme seviyesini sorgulamaktadır.

TİCARET-ÇEVRE POLİTİKALARININ ETKİLEŞİMİ

Günümüzde ticaret politikalarının çevre amaçlı kullanılması, aynı şekilde çevrenin de ticari amaçlarla kullanılması yaklaşımı güç kazanmaya başlamıştır. Gelişme ve ticaretle ilgili uluslararası kurum

ve kurallar hızla çevre çerçevesi içine girmektedir. Son yıllarda uluslararası konular arasında yer alan çevre sorunları, ekonomik, sanayi ve ticari yapılanmaları etkilemekte ve aynı zamanda da bu yapılanmalardan da etkilenmektedir. Bundan dolayı, dünya ekonomisi ve ticaretindeki ve buna bağlantılı kurumsal yapıda gözlenen oluşum ve gelişmelerin göz önüne alınması gerekmektedir. Çünkü çevre konusundaki düşünce ve faaliyetlerin ulaştığı boyut, gelişme ve ticaret konularının, özellikle strateji düzeyinde ele alınması olanığını ortadan kaldırmaktadır.

Gelişme ve ticaret ve çevre ilişkisini yeni bir yapı içine sokacak kuramsal ve teknik konular hızla çözümlenmekte ve giderek artan bir oranda uygulama alanı bulmaktadırlar. Çevre ile ilgili kurallar ve gelişmeler, başka bir deyişle çevre ile ilgili uluslararası düzenlemeler, piyasaya dayalı yönlendirme çabaları, standartlar, çok kısa sayılabilecek bir süre içinde, bir yandan uluslararası ticaretin, bir yandanda uluslararası ticaretle ilgili görüşme, tartışma ve anlaşmaların önde gelen parçaları olmuştur. Üstelik bu eğilimlerin önümüzdeki yıllar da daha da güçleneceği açıkça anlaşılmaktadır. Çevre, dünya ekonomisinde global bir mesele olarak ortaya çıkarken, bir yandanda tek tek ülkeleri ilgilendirmektedir. Özellikle de ülkemiz gibi ihracat potansiyeli yüksek olan ve ihracat için gayret gösteren ekonomimizi ve ülke ekonomisinde önemli ihracat potansiyeline sahip metalürji sektörünü de yakından ilgilendiren sonuçlar yaratmaktadır.

ÇEVRE VE TİCARET İLİŞKİSİNDE KURUMLAR VE KURALLAR

Çevre ve ticaret tartışmasındaki kurumsal aktörlerin sayısı artmaktadır. Yani ekonomik gelişmeyi, dünya ticaretini ve çevre meselelerin bir arada ele almaya başlayan uluslararası kurumların sayısı hızla artmaktadır. Bunlara örnek olarak, UNDP, UNCTAD, DB, OECD, GATT (DTÖ) verebiliriz. Çevre ve ticaret ilişkilerini incelerken, bu ilişkilerin ülkemiz üzerindeki etkilerini araştırırken, bu kuruluşların ve uygulamalarının gözönüne alınması ve dikkatle incelenmesi gerekmektedir. Bu anlamda, dünya ticaretini düzenleyen GATT (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Anlaşması) ve onun kurumsal yapısı olan DTÖ (Dünya Ticaret Örgütü) üzerinde duracağız.

Uzun süre kendisini çevre sorunlarının dışında tutan ve sadece dünya ticaretini belirli prensipler çerçevesinde yönetmeye ve yönlendirmeye çaba gösteren GATT'da artık ticaret ile çevreyi birlikte ele almaktadır. Bilindiği gibi, Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Anlaşmasının amacı, uluslararası ticaretin önündeki engellerin kaldırılması ve ticaretin serbestleştirilmesidir. Uruguay Roundunun sonucunda, 1994 yılında imzalanan Mareş Nihahi Senedi ile kurulan Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'nün görevi ise dünya ticaretinin kurallarını ve işleyişini denetlemektir. Diğer anlamıyla, DTÖ, dünya ticaretini yönetmektedir. DTÖ, şu anda dünyadaki en yetkili ve etkin kuruluştur. DTÖ'nün elinde tahkim gibi güçlü bir yaptırım yetkisi vardır. Nihai senedi oluşturan Dünya Ticaret örgütünü kuran anlaşmanın eki niteliğinde olan, birçok anlaşma arasında yer alan çevre-ticaret açısından önemli olan anlaşmalar ise şunlardır: Ticarete

Teknik Engeller Anlaşması, Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması (TRIPS) ve Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Anlaşması

TİCARETTE TEKNİK ENGELLER ANLAŞMASI

Bu anlaşma, endüstriyel ve tarımsal ürünler dahil olmak üzere bütün ürünlere ilişkin teknik düzenlemeleri, standartları ve uygunluk değerlendirmesi sistemlerini düzenlemektedir. Anlaşmaya göre, üye ülkeler ilke olarak standartlarını ve test yöntemlerini uluslararası standartlara uygun olarak geliştirmekle yükümlüdürler. Yine anlaşmaya göre standartlar konusunda uygulamalarda yerli ve yabancı ürünlerin aynı kurallara tabii olması esastır. Ayrıca anlaşmaya göre, üretim teknolojilerine ilişkin standartlar ve kriterler de getirebilecektir. Son yıllarda, çevre korunması ve politikaları ile ilgili standartların, kısıtlamaların, kriterlerin ticarete teknik engellerin ağırlıklı bir parçasını oluşturmaya başladığını görmekteyiz. Özellikle Türkiye ihracatının da esas hedefi olan Batı Avrupa ve Kuzey Amerika ülkeleri ithalatçı firmaları alış verişlerinde yaygın biçimde-kalite, sağlık, vb yanı sıra çeşitli çevre standartları koymakta ve uygulamaktadırlar. Söz konusu standartlarda dikkat çeken nokta bunların birer ürün teknolojisi olmakla yetinmediği, üretim teknolojileri ile ilgili beklentilerin de ortaya çıktığıdır. Bu firmaların büyük bir bölümü kontrol denetleme, laboratuvar testlerini de kendileri yapmakta ya da kendileri belirledikleri kurumların onayında ısrarlı olmaktadır.

Bir ülkenin bir başkasının üretim teknolojilerine müdahale etmesi ve bu konudaki beklentilerini ticarete kısıtlamalar biçiminde zorlaması, ülkeler arasında bugüne kadar alışık

olunmayan yeni ekonomik hatta siyasi ilişkilerin hatta anlaşmazlıkların ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

Çevre konusundaki standartları genellikle daha yüksek olan ABD gibi bazı ülkelerin bakışları, diğer ülkelerinde kendi standartları düzeyinde kurallar getirmesi biçimindedir. Burada çevrenin korunmasının yanısıra, uluslararası ticaret açısından çevre korumasından daha önemli bir tartışma gündeme gelmektedir. Çevre standartları yüksek olan ülkeler bu durumu kendi firmalarının maliyetlerin yükseltici etki yaptığını ve düşük standart uygulayan ülkelerin firmaları karşısında ticarete bir haksız rekabet durumunun ortaya çıktığını ve bunun kabul edilemez olduğunu savunmaktadırlar.

Olaya başka bir açıdan baktığımızda kabul edilemez bir durum olduğunu görmekteyiz. Dünya kaynaklarının dörtte üçünü dünya nüfusunun %16'sını oluşturan gelişmiş ülkeler kullanmaktadır. Dünya nüfusunun %20'si tüm metalin üçte ikisini, dünya çapında üretilen enerjinin dörtte üçünü tüketmektedir. Dolayısıyla gelişmiş ülkeler kirlenmenin de başlıca kaynağıdır. Bu durumda, doğanın tahribinin önlenmesinde gelişmiş ülkelere herkesten fazla sorumluluk düşmektedir. Ama ne var ki gelişmiş ülkeler bu sorumluluğu geliştirmekte olan ülkelere yüklemeye çabası içindedirler. Bu durumda, doğa tahribini önlemeyen, önleyemeyen ülkeler için yaptırımlar gündeme gelmektedir.

Doğanın tahribinin önlenmesinin, çevrenin korunmasının iki yönü bulunmaktadır. Çevre kirliliğini önleme, kirliliği yaratan firmaya çoğu zaman önemli ölçüde maliyet artışı getirmektedir. Eğer gelişmiş ülkeler bu amaçla firmalarına

yaptırım getirip maliyetlerini yükseltiyorken, gelişmekte olan ülkeler aynı ölçüde sorumlu davranmıyorsa, bu kez gelişmiş ülkeler rekabet gücünü kaybederken, gelişmekte olan ülkeler rekabet üstünlüğü sağlamış olmaktadır. Soruna bu denli önem verilmesinin bir kaynağı budur. Gelişmiş ülkeler bakımından ticari açıdan üzerinde durulan konu, çevre sorunlarını çözmeye yönelik yatırımlar ve uygulanacak yüksek standartları nedeniyle "karşılaştırmalı üstünlüklerini" kaybetmeleri olacaktır. Özellikle çevre standartlarının yüksekliğinden kaynaklanan maliyet artışının ithal mallar karşısında ve dış pazarlarda haksız rekabete neden olmasının engellenmesine çalışılmaktadır. Bu nedenle çevre damping'i kavramı geliştirilmiştir.

İkincisi , gelişmiş ülkeler aynı gerekçelerle çok rahat dış ticaret koruması yaratabiliyorlar. Ürün standartları arasında ambalaj maddeleriyle ilgili olanlar uluslar arası ticareti önemli ölçüde etkilemektedir. Batı Avrupa Ülkelerinin uygulamaya koyduğu "Yeşil nokta" politikası buna iyi bir örnek; ihracatçıya ambalaj maddesini toplayıp geri götürme , tekrar işleyip kullanıma sokma gibi bir sorumluluk yüklenince maliyet o denli artabiliyor ki, ihracattan vazgeçebiliyor. Bu uygulamanın getirdiği, metal ürünlerinin genelde sevk edildiği geri dönmesiz ahşap sandıkların imhasında yaşanan zorluklar ambalajda naylon yasağı gibi konular sektörümüzü zor duruma sokmaktadır. Bu durumda çevrecilik hareketi, tarife dışı engellerden birine dönüşüyor. Yani gelişmiş ülkelerin kendilerine yapılan ihracatı sınırlama için getirdikleri yeni tip bir engel söz konusu olabiliyor.

Diğer bir olgu ise, Gelişmiş ülkeler ve Şirketleri , maliyet - kar hesaplarını küresel çapta

yapabiliyorlar. Eğer kendi ülkelerinde çevresel kirlenmeyi önlemek için harcama gerekirken, bu konuda titiz davranmayan, az gelişmiş ülkenin birinde bu koşul olmadığından maliyetin düşmesini sağlıyorsa; o faaliyet bu ülkeye taşınmaktadır. Başta kimya ve metalürji sanayiye, bu nedenle az gelişmiş ülkelere taşınmaktadır. Bu durumda da az gelişmiş ülkeler son yıllarda bir ikilem ile karşı karşıya kaldılar: Doğa tahribine boş verilerse, yeni sanayilere kavuşacaklar, vermez iseler, bundan yoksun kalacaklar. Gelişmiş ülkelerdeki firmalar hükümetlerin getirdiği doğa tahribini önleme-çevreyi koruma kurallarına uzun vadeli firma planları çerçevesinde, hiç olmazsa bir ölçüde uyum sağlıyorlar. Az gelişmiş ülkelerde ise durum farklı, 1980'lerden sonra şiddetlenen rekabet karşısında yeni yatırım yapma gücünün sınırlanması, nedeniyle, maliyet düşürme baskısını diğer alanlarda arar oldular. Doğadan varolanı alıp yarını düşünmeme bunun başında gelmektedir. Özellikle küçük ve orta boy firmalarda bu çok yaygındır. Metalürji sektörünün orta ve küçük boy işletmelerden oluştuğu göz önüne alırsa durum daha iyi kavranabilir. Ancak rekabet arttıkça, teknolojik değişme için yatırım yapamayan, zaten düşük olan ücretleri düşüremeyen bu firmaların daha sorumlu davranmalarının kolay olmadığı da açıktır.

Gelişmiş ülkeler kamu oylarında çevre koruma bilinci arttıkça, çevreye zarar önlemek için çeşitli yöntemler ve kontrol mekanizmaları geliştirmektedirler. Atıkların temizlenmesinin yanısıra, bunların oluşmasını önleyecek temiz üretim teknikleri ve geri kazanım ön planı çıkmaktadır. Metaller yerine diğer malzemelerin ileri teknoloji ürünlerinin kullanımı söz konusu olmaktadır.

Batı ülkelerinde çevre bilincinin yüksek olması ve metalürji sektöründeki birçok tesisin yerleşim alanları içinde kalması nedeniyle fabrikalar kapanmaktadır. Diğer taraftan, metalürji sektörünün kirli bir yapıda olması nedeniyle, üretim için gerekli olan çevre yatırımları çok yüksek olduğundan birçok batı ülkesinde metalürji sektörü terkedilmektedir.

TİCARETLE İLGİLİ FİKRİ MÜLKİYET ANLAŞMASI (TRIPS)

Ticarette İlgili Fikri Mülkiyet Anlaşması ile entellektüel haklar, yani patent ve telif hakları korunmaya alınmıştır. Yeni düzenlemeye göre, bilgisayar programları 50 yıl, patentler ve telif hakları 10-30 yıl arasında korunmaktadır. Yani gelişmekte olan ülkelerin, yeni teknoloji, markalar, modeller vb alanlarda taklit yoluyla bir atılım yapabilmesi bu süreçler içinde olanaksızlaşmaktadır. Anlaşma ile zamanında belli bir malın niteliksel olarak iyileştirilmesi veya yeni bir malın üretimi için gerekli olan araştırma geliştirme harcamalarına katlanmış ülkelerin piyasada rekabet şanslarının korunması amaçlanmaktadır.

Bu düzenlemeler ile, uyarılma ve ters mühendislik uygulamaları sonucunda elde edilen teknolojiler ile mal üreten; taklit mallar yapan; herhangi bir lisans ve copy right maliyetine katlanmaksızın ticari faaliyette bulunan ülkeler engellenmek istenmektedir. Bu ülkeler taklit ve uyarılma teknolojileri için herhangi bir maliyete katlanmamaktadırlar. Bundan dolayı bu ülkeler, ürettikleri ve ticaretini gerçekleştirdikleri mallar maliyet açısından bir avantaj kazanmaktadır. Bu ise bu malların üretimi için gerekli AR-GE harcamalarını gerçekleştiren ülkeler karşısında haksızlık

yaratmaktadır. Ancak, genel olarak bakılırsa, bu anlaşma, teknoloji transferini durdurmakta veya engel olmakta ve gelişmiş ülkelerin lehine ve gelişmekte olan ülkeler aleyhine bir durum yaratmaktadır.

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin ağırlık taşıdığı metalürji sektöründe, fikri mülkiyet hakları uygulamasının getireceği maliyet yükünün bertaraf etme eğiliminin ağır basması olasıdır da bulunmaktadır. Yeni ve temiz teknolojilerin, lisans anlaşmalarına konu olması nedeniyle ek bir maliyet yükü getireceği açıktır. Bu nedenle, daha düşük maliyetli eski ama çevre kirliliğine yol açan teknolojilere doğru muhtemel bir kayma ortaya çıkabilecektir. Diğer taraftan, ülkemizdeki kayıt dışı ekonominin %25 ile %35 arası bir hacmi, olduğu, yani bu kesimin aktif olarak kontrol edilemediği göz önüne alınırsa teknolojilere ait patent ve lisanslar açısından takip zorluğu yaşanması da olasıdır. Bu durum ise, çarpık ve belirli standartların dışında, çevre koruma anlayışından uzak üretim yapan birimlerin ekonomi genelinde ağırlık kazanması beklenebilir.

SÜBVANSİYONLAR VE TELAFFİ EDİCİ TEDBİRLER ANLAŞMASI

Bu anlaşmaya göre, Ar-Ge ve çevre korumaya yönelik yatırımlar dışında diğer sanayi kesimlerinde olduğu gibi, metalürji sektöründe de, bütün devlet teşvikleri kaldırılacaktır. Sübvansiyonlar ve telaffi edici tedbirler anlaşması çerçevesinde, çevre amaçlı sübvansiyonlar karşı önlem alınmayan sübvansiyonlar sınıfındadırlar. Ancak metalürji sektöründeki kuruluşların, çevre temizleme teknolojilerinin çok pahalı olması ve teknoloji yenileme olanaklarının az olması nedeniyle, bu sübvansiyondan yararlanma olanakları da çok sınırlıdır. Çevreye ilişkin

sübvansiyonlardan ise, yine daha çok gelişmiş ülkelerin yararlanabilecekleri açıktır.

DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ'NDE ÇEVREYE İLİŞKİN SON GELİŞMELER

30 Kasım-3 Aralık 1999 tarihlerinde ABD'nin Seattle kentinde yapılan DTÖ'nün 3. Bakanlar Konferansının gündem maddeleri arasında yer alan, ancak sonuçlanmayan, yatırımları düzenleyen Çok Tarafli Yatırım Anlaşması ((ÇTYA)-MAI (Multilateral Agreement on Investment)) ile ise, daha önce yapılan uluslararası anlaşmaların ve ulus devletlerin yasalarındaki çevrenin korunmasına yönelik maddelerin kaldırılmasının amaçlandığı görülmektedir.

Bu anlaşma ile, Hükümetler yabancı yatırımcıları cezbedebilmek için, uluslararası standartlardan vazgeçmek zorunda kalacaklardır. Gelişmiş ülkelerin elindeki tüm geri teknoloji ve kirliliği üretim tesisleri Gelişmekte olan ve Az gelişmiş ülkelere aktarılması, bu arada da bu ülkelerdeki kirliliğin üretimin önündeki tüm engellerin kaldırılması hedeflenmektedir. MAI, Yatırım için, devletlere, çevre ile ilgili koruyucu yasaları dolaylı olarak ortadan kaldırılmasını şart koşmaktadır. Bu dayatma, çevre politikalarını temelden etkileyecektir.

Yabancı yatırımı çekme konusunda yaşanacak rekabet, tüm çevresel normların düşürülmesini, mevcut kanunların gevşetilmesini, yönetmeliklerin işleme hale getirilmesini, laçkalaşmasını beraberinde getirecektir. MAI'de getirilen tahkim ve tazminat zorunluluğu ilkeleri, yatırımcı şirkete, tahkime gitme ve ev sahibi ülkeyi tazminat ödeme zorunluluğu getirdiği için, yatırım yapılan ülkenin hükümeti, ya çevreye

ilişkin standartlarını yükseltmekten ve düzenlemelerden vazgeçmek veya şirketlere çok yüksek miktarlarda tazminat ödemek durumunda kalacaktır.

SONUÇ

Gelişmiş Ülkeler çok çeşitli yollarla tarife dışı engeller uygulayarak dış ticareti ve pazarlık gücünü engellemektedirler. Çevresel nedenler ve kirlilik nedenleri en önemli engelleyiciler arasında yer almaktadır.

Diğer taraftan, TRIPS anlaşması teknoloji transferini durdurmakta veya engel olmaktadır. Teknolojinin az gelişmiş ülkelere açık olması, kullanımının önünde büyük engeller olmaması gerekmektedir. Çevreye duyarlı teknolojiye ulaşmada kolaylık sağlanması ve bu teknolojilerin patentten muaf tutulacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Özellikle çevreyi temizleme teknolojilerinin büyük engeller olmadan ve sermaye sıkıntısı olmadan az gelişmiş ülkeler tarafından kullanılabilmesi, bunun gelişmiş ülkeler tarafından teknik ve finansal olarak desteklenmesi gerekmektedir.

Çevre yatırımları uluslararası sermaye için çok önemli bir yatırım alanı olmuştur. Çevre bozulmasından türeyen müthiş karlı bir alan ortaya çıkmıştır. Çevre temizleme teknolojisi ve yatırımları şu anda dünyanın en hızlı genişleyen, en moda, en acil faaliyet alanları arasındadır. Çevreyi kirlütenlerin, sonra çevreyi temizlemek için müthiş karlı alanlar yaratıldığını görmekteyiz. Diğer taraftan temiz teknolojiler çevre sorunlarının önlenmesinde yenilerinin ortaya çıkmamasında da yardımcı olacakları yadsınamaz. Ancak, teknolojinin sahibi, gelişmiş ülkeler, onlar ise, teknolojiyi transfer etmeye çok fazla taraftar değiller. Daha çok, eski olan, kirlilici olan teknolojiyi az gelişmiş

ülkelere transfer ediyorlar. Teknoloji gelişmiş ülkelerin tekelinde, ancak parasını öderseniz alırsınız, çünkü fikri hakları, patent yasaları var. Bir taraftan çevre sorunlarının global sorunlar olduğu ortaya konulmaktadır.

Çevre sorunlarının küresel olduğu açıktır. Ancak, bu küresel sorunların niteliğini kavrayıp da dünyaya ilan eden ülkeler, sanki bu doğru değilmiş gibi, ellerindeki kirlenici teknolojiyi dünyanın başka yerlerine transfer edip, kendi sınırları içerisinde mevzuatları gereği, tüzel düzenlemeler gereği yapamadığı faaliyetleri diğer ülkelerde yapmaktadırlar. Dünyanın kirlenmesi sahiden temel sorunsal, bunu önlemek gerekiyorsa, dünyanın kirlendiği noktanın ABD de veya Türkiye olması aynı derecede önemsenmek durumundadır.

Çevre teknolojileri belki gelişmiş ülkeler için sorun çözebilecek noktada, ama Ülkemize ne ölçüde yansıtıldığı aynı bir tartışma konusudur. Çünkü gelişmiş ülkeler yeni teknolojileri, ucuza ve iyi niyetli bir şekilde bizim ülkemiz gibi ülkelere vermiyorlar. Bu konunun "sürdürülebilir kalkınma" ve teknoloji ilişkisi içerisinde ayrıca tartışılması gerekmektedir.

Günümüzde, çevre, ülkeler arasındaki ilişkileri, başta ticari değişimler olmak üzere etkilemektedir. Uluslararası ticarete en büyük tehdit gelen alanlardan biri, çevre sorunlarıdır. Görüldüğü gibi çevre bir rekabet gücü ve aracı olmuş, diğer taraftan da, ticaret politikalarının da, çevre amaçlı kullanılması yaklaşımı da güç kazanmaya başlamıştır. Son yıllarda uluslararası konular arasında yer alan çevre sorunları, ekonomik, sanayi ve ticari yapılanmaları etkilemekte ve aynı zamanda da bu yapılanmalardan da etkilenmektedir.

Günümüzde çevre sorunu, sadece teknik bir sorun değil, ciddi ideolojik boyutları olan bir siyasal ve ekonomik mücadele alanı haline gelmiştir. Ülkemizin ise, ekonomik gelişme, sanayileşme-dış ticaret gibi konuların çevre ile ilişkilendirilerek planlanması sürecinden hala uzakta olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Alpar, İstiklal, Ekonomi Ve Çevre Politikalarının Entegrasyonu, Yeni Türkiye Dergisi, Çevre Özel Sayısı, Temmuz- Ağustos, 1995, S.325-329
- Arda, Mehmet, "Uluslararası Ticaret Çevre İlişkileri", Yeni

Türkiye Dergisi, Çevre Özel Sayısı, Temmuz- Ağustos, 1995, S.357-362

- Arıoba, Çelik, "Ticaret Ve Çevre Politikaları", GATT Ve Çevre, TÇV Yayın, Ankara, 1995 Ankara, 1995, S.17-41
- DPT, Türkiye Ulusal Çevre Stratejisi Ve Eylem Planı, 1999
- Dünya Ticaret Örgütü Anlaşması, Resmi Gazete, 25 Şubat 1995 Tarihli Mükerrer Sayı No: 22213
- Kaplan, Ayşegül, Küresel Çevre Sorunları Ve Politikaları, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Yayın No: 18, Ankara, 1997
- Kazgan, Gülten, Küreselleşme Ve Yeni Ekonomik Düzen, Altın Kitaplar Yayınevi, 1. Basım, 1997, İstanbul
- TMMOB, Sürdürülebilir Kalkınma Sempozyumu, Ankara, 1996
- Türkiye Çevre Vakfı, Ortak Geleceğimiz-Dünya Çevre Ve Kalkınma Komisyonu Raporu, Çev. Belkıs Çorakçı, Ankara, 1991
- Yürekli, Sıtkı, "GATT Ve Çevre İlişkisi Üzerine Fikri Mülkiyet Hakları Ve Çevre Koruması Bağlamında Bir Değerlendirme", GATT Ve Çevre, TÇV Yayın, Ankara, 1995, 8.49-64

TMMOB 37. GENEL KURULU 31 MAYIS - 1 / 2 HAZİRAN 2002 TARİHLERİNDE ANKARA'DA YAPILACAK.